

SİNEMASAL ŞEHİRLER

Eda Güngör Korçak

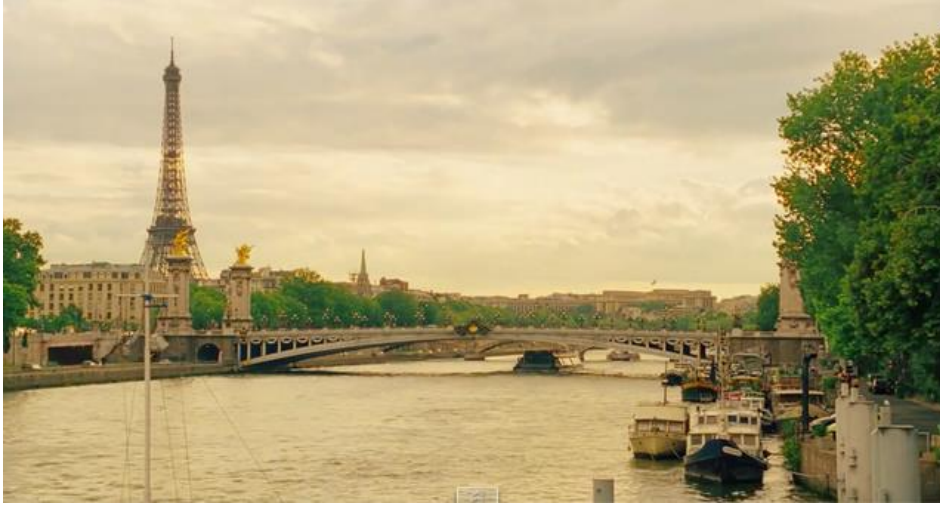
Paris'te Gece Yarısı (Midnight in Paris)

Yönetmen ve Senarist: Woody Allen

Görüntü Yönetmeni: Darius Khondji, Johanne Debas

Oyuncular: Owen Wilson, Rachel McAdams, Michael Sheen

2011 / 100' / ABD, İspanya

Gill: Bu inanılmaz bir şey, şuraya baksana! Dünyada böyle bir şehir daha yok, hiç olmadı!

Inez: Buraya daha önce hiç gelmemiş gibi konuşuyorsun.

Gill: Yeterince sık gelemiyorum. Sorun da bu zaten. Bu şehrin yağmurda ne kadar nefes kesici görüldüğünü düşünebiliyor musun? Şehri 20'lerde hayal et. 20'lerde Paris. Yağmur, sanatçılar, yazarlar...

Inez: Neden her şehir yağmurlu olmak zorunda? İslanmanın nesi güzel ki?

Gill: Yani evlendikten sonra buraya taşındığımızı hayal edebiliyor musun?

Inez: Ah Tanrım, hayır! Amerika'dan başka bir yerde yaşayamam.

Gill: Burada kalıp romanlar yazabilseydim ve eziyet çeke çeke senaryolar yazıyor olmasaydım, sana bir şey söyleyeyim mi? Beverly Hills'teki evden, havuzdan ve her şeyden hiç düşünmeden vazgeçerdim.

Dedi ve vazgeçti.

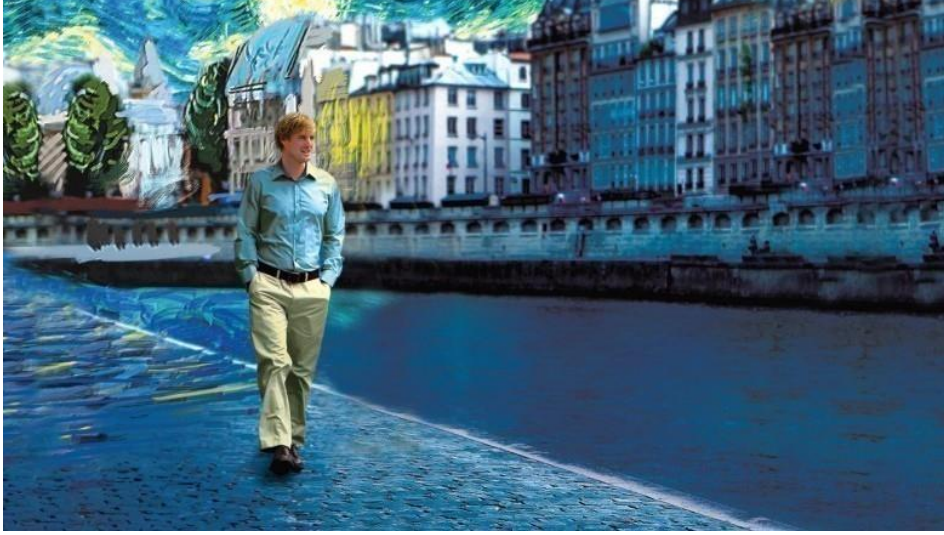
Filmin açılış sekansında **Allen**, sizi adeta elinizden tutup romantizm ve sanat kokan bu şehirde hızlı bir yürüyüşe çıkarıyor. Güneşli bir havada Paris'in o güzel köprülerinde, Arnavut kaldırımlı sokaklarında, taş binaların arasında, kruvasan kokuları eşliğinde geziniyorsunuz bir süre. Sonra size diyor ki: Bak şimdi yağmur başladı, bakalım sen Gill gibi yağmuru sevenlerden misin yoksa Inez gibi taksiye binip kaçanlardan mı? Yağmur kokusunu aldıktan sonra akşam olmaya başlıyor. Siz tam ışıklı caddelerde dolaşırken hop hevesiniz kursağınızda kalıyor ve **Allen**'in o karışık zihninden şu sözcükler sizin zihninize aktarılıyor: Bugüne kadar bildiğin Paris gecelerini unut, Paris'te gece ne yaşanır sana ben anlatacağım! Mesela, Seine Nehri kenarında gece yarısı dolaşırken **Zelda Fitzgerald**'ın intihar etmesine engel olabilirsin ya da köprüde yağmura yakalanıp hayatının aşkını da bulabilirsin. Belki **Bunuel**'in 1962'de yaptığı **Yokedici Melek** (El Angel Exterminador) filminin fikrini **Bunuel**'e sen verebilirsin, hatta kim bilir, belki **Dali**'nin şu hep bahsettiği gergedanı ile tanışabilirsin!

Romantik Paris sokaklarında dolaştıktan sonra siyah ekran üzerinde jenerik akarken bir kadın ile bir erkeğin yukarıdaki konuşmalarına şahit oluruz. Bu diyaloglar sayesinde filmin tamamına ait bir fikir edinebiliriz daha ilk dakikalarda. Hikâyenin "Paris"te geçtiği, henüz ismini bilmediğimiz kadın ve erkeğin evlenme aşamasında oldukları ancak pek de uyumlu bir çift olmadıkları ve adamın Paris'te yaşamak için her şeyden vazgeçebileceği bilgileri bize aktarılır. Aslında yönetmen bize bir adam, bir kadın ve Paris arasında geçen üç kişilik bir aşk hikâyesi anlatacağının ipuçlarını vermiş oluyor böylece.

***

Hikâyenin geçtiği şehir ve mekânlar, izlediğim filmlerde beni en çok etkileyen unsurlardan birisi. Uzay filmlerini bu yüzden pek sevmiyor olabilir miyim? Düşüneceğim... Belki de meslek hastalığıdır, kim bilir? Bir şehir plancısı olarak, izlediğim filmlerde en çok ilgimi çeken hikâyenin neden "orada" geçtiğidir. Başka bir şehirde veya mekânda anlatılabilir miydi bu hikâye, diye düşünürüm. Bazen kendimce daha güzel mekânlar bulurum, bazen de aklıma başka bir seçenek gelmez ve yönetmenin önünde bu tercihten dolayı saygıyla eğilirim. Bazı filmlerde de sanki önce yönetmen o şehri gezmiş de sonrasında o şehrin ruhuna

uygun bir hikâye anlatmaya karar vermiş gibi gelir. Şehrin başrolde olduğu birçok film var tabii ki ama neredeyse her filmde bir şehri başrole koyan pek fazla yönetmen yok kanımca. **Woody Allen**'in senaryosunu yazıp yönettiği **Paris'te Gece Yarısı** filminde dikkatimi çeken tam olarak buydu: Başroldeki Paris'in güzelliği...

Filmi izlerken -Paris'i ziyaret etseniz de etmeseniz de- Eyfel kulesini gördüğümüzde hikâyenin Paris'te geçtiğini hemen anlarız ve hemen içimizde bir yerlerde romantizm duygularımız kıpırdanmaya başlar. Şehrin bu ikonik yapısı hemen ruhumuza işler ve bizde bir takım duyguları tetikler. İşte bu nedenle sinemada mekân seçimi çok önemlidir. Fiziki mekânlar yeniden kurgulanır ve izleyici üzerinde bir duygu yaratması amaçlanır. Sinema bu açıdan bakıldığında büyüleyicidir. Bildiğiniz, gördüğünüz ve belki de deneyimlediğiniz mekânlar size beyaz perdede öyle bir sunulur ki sizde duygusal bir iz bırakır: Eyfel kulesinin yanında Zafer Takı, Louvre Müzesi, Versay Sarayı, Seine Nehri, köprüler, sokaklar... Her bir mekân **Allen**'in filmine sinemasal bir anlam katar ve bir turist misali gezeriz şehirde.

***

Gill, Inez'in materyalist dünyasından sıkıldığında otele yürüyerek gideceğini söyler ve geniş caddelerden ara sokaklara uzanan bu yolculukta kaybolur. Aslında bu kayboluş bir kendini bulma yolculuğuna evrilir film ilerledikçe. Bristol Otel'i arar, bulamaz, bulmak da istemez aslına bakarsanız. Merdivenlerde oturmuş etrafi

izlerken Quasimodo çanları çalmaya başlar ve kahramanımızı maceraya davet eden bir araba yanaşır yanına. Gill, daveti kabul eder ve belki alkol, belki de sakinleşmek için kullandığı *valium* adlı ilacın da etkisiyle hep hayalini kurduğu 1920'lere kaçar böylece. Altın Çağ'da hayranı olduğu sanatçılarla tanışıp Adriana'ya âşık olur. Gelin görün ki o aşk hikayesi de Adriana'nın nostalji tutkusu nedeniyle yani 1920'ler değil de *La Belle Epoque* yani 1890'lara olan hayranlığı sebebiyle sonlanır. Gill o an hiç kimsenin şimdiki zamandan memnun olmadığını, herkesin başka bir geçmişe özlem duyduğunu fark eder. Antibiyotiğin henüz o dönemde keşfedilmemiş olması da belki bu aşkın bitişini hızlandırır, kim bilir. Gill ile Inez arasında yaşanan uyumsuzluk bu sefer Adriana ile Gill arasında yaşanır ve bu küçük oyunda Gill, Inez'in temsil ettiği mantık tarafında yer alarak, ait olduğu zamana dönmeye karar verir. Bu bitmeyen bir döngüdür adeta, herkes ulaşamadığına tutkundur.

Gill'in Altın Çağ'a özlemi bize çocuksu gelse de, onun hayallerinde kendimize yer edinmeye çalışıyoruz ama diğer taraftan Inez'in sunduğu konforlu hayatı da kaçırmak istemiyoruz aslında. Inez'in annesi ile babası ise aynı bizim gibi ilişkiye dışarıdan bakıp bu işin çok da yürümeyeceği konusunda bizimle hemfikir olmaları içimizi rahatlatıyor. Yalnız değiliz neyse ki. Böylesine farklı düşünce yapısındaki bir çiftin nasıl bir arada olabildiğine şaşırsam da izlerken, aslında içimde aynı iki karakteri de barındırdığımı fark ediyorum bir anda. Acaba **Allen** da böyle düşünmüş müdür? Ne demişti **Tarkovsky**: "Sanatçı dünyayı tanımlamaz, dünya onundur." **Allen**'in dünyası da çelişkilerle dolu değil mi zaten?

Paris bu film için sinemasal bir mekân sunmuş yönetmene. Gill'in şimdiki zamanda değil de özlemine duyduğu 1920'lerde olduğunu yoldan geçen arabalardan ve tabi ki kostümlerden anlamak mümkün. Bazı sahneler set ortamında çekilmiş olsa da filmin geneli itibariyle şehir eşsiz bir manzara sunar izleyiciye, müzelerde gördüğünüz eserler kadar cezbedicidir şehrin kendisi. Sokaklarda gezen insanların şıklığından tutun da taş binaların heybetli görüntülerine kadar içine çeker sizi adeta. Gill ile Inez bir yandan şaraplarını yudumlarken Eyfel Kulesi tüm asaletiyle beliriverir ekranın bir köşesinde. Sonra Arnavut kaldırımlı yollarda kıydan usulca akan suların ışıltısına çevirirsiniz gözlerinizi. Oradan usulca akan su tesadüfen mi oradan akıyor, yoksa yönetmenin küçük bir esprisi mi, bilemiyorum ama şehrin ışıltısı her yerde bir şekilde belirir. **Monet**'nin resimlerine ilham veren parkta romantik bir yürüyüşten, **Picasso**'nun eserlerine, oradan da **Rodin**'in heykellerine uzanan güzel bir yolculuk sunar size yönetmen. Hiç Paris'e gitmeyenler bile **Picasso**'nun resmindeki boya kokusunu hissedebilir ya da **Rodin**'in hayatını anlatan iki ciltlik kitabı okumak isteyebilir.

Filmin son saniyelerinde ***Köprü Üstü Aşıkları*** (Les Amants du Pont-Neuf, 1991, Leos Carax) filmine ufaktan bir gönderme yaparcasına, aşkı buluyor karakterimiz. Hem de filmin ilk saniyelerinde gördüğümüz köprünün üstünde, Gill'in o çok sevdiği yağmur altında yürürken... Bu arada ne hoş bir tesadüftür ki Gill'in yazdığı kitaptaki ana karakter nostalji dükkanında çalışırken, karşılaştığı kadının da Paris'in ünlü bit pazarı Les Puces de Saint-Ouen'de çalışması. Tesadüf mü sizce? Peki, Gill'in kitabında yer alan ana karakteri (aslında Gill'in ta kendisi) aldatıldığını nasıl oluyor da fark edemiyor ve Gill **Hemingway** sayesinde bu aydınlanmayı yaşayıp Inez ile ilişkisine son verebiliyor? Tabi ki tesadüf diye bir şey yoktur, ne hayatta ne de filmlerde. Zamansal bir döngü söz konusu aslında her bir anda, kendisini kendisinden yaratır. Mesela, Gill zamanda yolculuk yapıp **Bunuel**'e film fikrini vermeseydi biz yine de ***Yokedici Melek*** filmi izleme fırsatı bulabilecek miydik?

Biz dönelim tekrar Gill'in Inez'le yaşadığı buhranlı ilişkiye. Bir taraftan kendi yarattığı nostaljik dünyayı anlatmaya çalışırken ve anlaşılamazken, hemen peşinden Inez ve Inez'in annesiyle birlikte antikacıda görüyoruz kendilerini. Eski bir sandalyeye binlerce dolar vermeleri gerektiğine dair tuhaf bir diyalog yaşanıyor.

Nostaljiyi yaşamak ve nostaljiyi parayla satın almak arasında gidip geliyoruz bir anlığına. Tam da Gill boğulmak üzereyken o an üzerinde çok düşünmediğimiz ve herhangi bir figüranmış gibi ekranda bir anda beliren Gabrielle ile tanışıyoruz. Ne onlar ne de biz tahmin edebiliyoruz o an, birkaç gün sonra Paris sokaklarında yağmur altında romantik bir yürüyüş yapacaklarını... Kendileri de farkında değil o an, güzel bir aşk hikâyesinin filmin ilerleyen dakikalarında başlayacağını... Tanıdık geldi mi kendi hayatlarınızdan? Bizim gibi, Gill ile Inez de farkında pek de uyumlu bir çift olmadıklarının. Ayrılmaları gerekirken, hep o oldurma çabası yüzünden gidemiyorlar, Inez alışverişe Gill de nostalji dünyasına kaçmayı tercih ediyor. Ben burada Gill'in tarafındayım sanırım. Size de olur mu bilmem, kafanızdaki sorulardan kaçmak için Yeşilçam filmlerine sığınır mısınız hiç? Eski dönemlere özlem mi, yoksa sonunu bildiğin filmleri izleyerek anksiyeteni azaltmak mı, sebebi ne olursa olsun nostalji iyi gelir bazen.

Adriana ile yollarını ayıran Gill, buradan aldığı cesaretle midir bilinmez, Inez ile de yollarını ayırmaya karar veriyor. Bu kırılma noktasıyla birlikte önünde başka bir kapı açılacaktır. Gill işte bu pencerenin açılacağından habersiz âşık olduğu Paris sokaklarında gezmeye başlıyor. Ve âşıklar şehri Paris onu köprüünün üzerinde Gabrielle ile karşılaştırarak ödülünü veriyor.

Karakterlerin Paris ile ilişkilerine baktığımızda ise Inez'in şehre bakış açısını çok net bir şekilde dile getirdiğini fark edebiliyoruz. Inez'in yağmurlu şehirleri sevmediğini, gözalcı bulvarlar görmek istemediğini, sokaklarda yürüyüş yapmak yerine taksiyle dans etmeye gitmenin daha cazip geldiğini fark etmek hiç de zor değil. Amerika'da yaşadığı konforlu hayatı bırakmaya da hiç niyeti yok, Gill'in aksine. Bu sebepten olsa gerek Inez'i film boyunca sokaklarda yürürken görmeyiz. Inez, annesi ve babasıyla birlikte ya lüks bir restorantta ya bir kuyumcunun önünde ya da bir çatı katında şarap tadım etkinliğinde karşımıza çıkar. Genellikle şehrin lüks mekânlarında olmayı, sokaktan yani şehirden uzak kalmayı tercih eder.

Gill ise tamamen sokaklarla, şehirle bütünleşmiştir. Dış mekânlarda kendisini daha iyi hissettiğini jest ve mimiklerinden anlamak bile mümkün. Yağmurda yürümeyi seven, çocuksu, heyecanlı, nostalji tutkunu, Paris'i iliklerine kadar hisseden bir karakterdir. Otel odasında, müzelerde ya da lüks restoranlarda onu çok da mutlu göremeyiz belki ama sokakta kaybolduğunu hissettiği anda bile yüzünde hafif bir gülümseme vardır. Özellikle Altın Çağ olarak nitelendirilen 1920'lere gittiğinde şaşkınlık, mutluluk, sarhoşluk bütün duyguları bir arada yaşar

karakterimiz. “Nasıl oldu da buraya geldim?”i sorgulamaz da kitabını Stein’a okutmak için ya da Adriana’nın kalbini kazanmak için ne yapabilirim, diye düşünür.

Gill’in karşısındaki rakibi Paul ise ilk olarak lüks bir restoranda karşımıza çıkar. Karakterin biçimsel tarafını temsilen “Dior” marka bir alışveriş çantası ile yanında kız arkadaşı eşlik eder. Ertesi gün yaptıkları Versay Sarayı gezisinde Paul’ün tavırları ise kendisini biraz daha yakından tanımamıza ve Gill gibi bizim de huzursuz olmamıza neden olur. Müzelerde Paul sürekli önde yürümekte ve bildiklerini burnu havada bir tavırla yanındakilere anlatır, hatta o kadar kendinden emindir ki Rodin Müzesi’ndeki rehberle tartışacak kadar ileri götürebilir mevzuyu.

Paris öylesine büyüleyici bir şehir ki filmi izlerken neden başka bir şehirde değil de Paris’i tercih etmiş yönetmen, diye düşündüm. Başka bir şehir mümkün müydü acaba? Neden Prag, Berlin, Londra değil de Paris? Bu kadar güzel bir doku başka bir şehirde var mı bilmem ama bu kadar çok sanatçının buluşabildiği başka bir şehir yoktur sanırım. **Hemingway**’den **Dali**’ye, **Picasso**’dan nicelerine hepsi bir arada. Afişte yer alan **Van Gogh**’u aradı gözlerim ama derler ya “bazı şeylerin yokluğu, varlığını daha çok hatırlatır” diye. Film zaten **Van Gogh**’un gözünden anlatılıyordu adeta, belki de yönetmen bir ayrıcalık tanımış kendisine.

Masalsı, romantik, sürreal bir film işte **Paris’te Gece Yarısı**.